

تحولات رشد اقتصادی طی دهه ۹۹-۱۳۹۰

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
معاونت بررسی های اقتصادی

تهیه کننده: مهسا رجبی نژاد

ناظر: عاطفه قاسمیان

واحد گردآوری و تحلیل آمارهای اقتصادی

معاونت بررسی‌های اقتصادی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

تیر ۱۴۰۰

از طریق پست الکترونیکی زیر می‌توانید پیشنهادهای و نظرات اصلاحی خود را به واحد مربوطه منعکس نمایید:

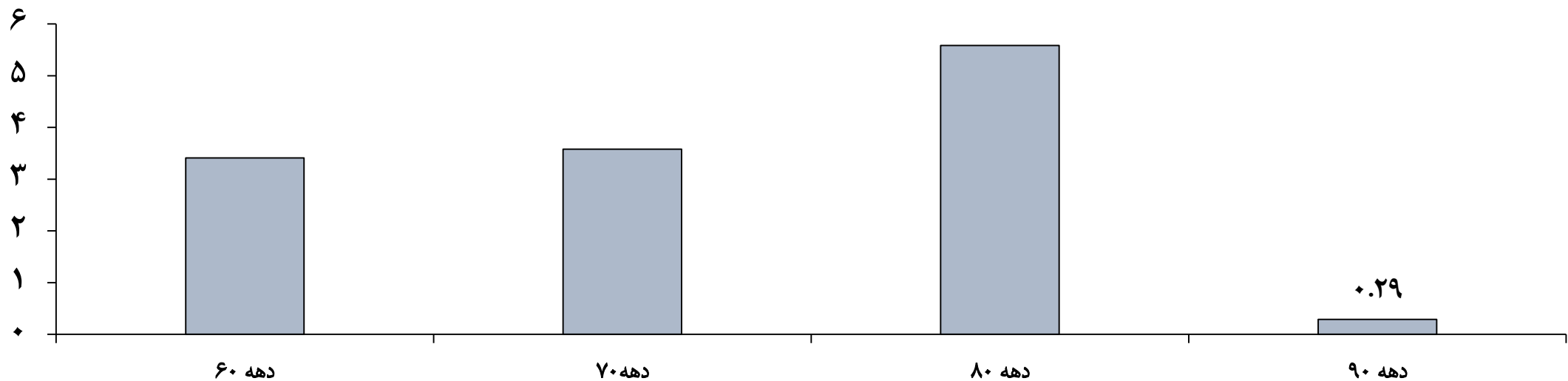
economic.tccim@gmail.com

استفاده از مطالب این گزارش با ذکر منبع بلامانع است.

❖ براساس داده‌های بانک مرکزی، روند تولید ناخالص داخلی ایران طی ده سال اخیر؛ ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۹، با فراز و نشیب‌هایی همراه بوده به نحوی که طی این بازه زمانی، ۵ سال دارای رشد مثبت، و ۵ سال هم رشد منفی داشته است.

❖ تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۰ به قیمت‌های ثابت این سال، معادل ۶۱۳.۷ هزار میلیارد تومان بوده که در پایان سال ۱۳۹۹ به ۶۳۵.۸ هزار میلیارد تومان رسیده است. میانگین نرخ رشد سالانه طی دوره مزبور فقط ۰.۲۹ درصد است که کمترین رقم طی ۴ دهه اخیر محسوب می‌شود.

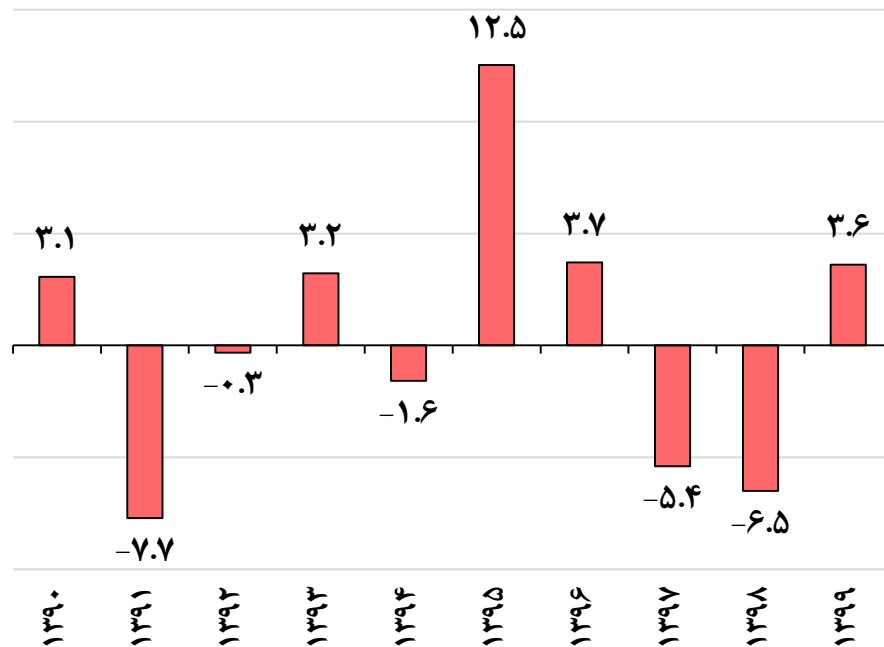
میانگین رشد واقعی سالانه اقتصادی طی ۴ دهه ۹۹-۱۳۶۰- درصد

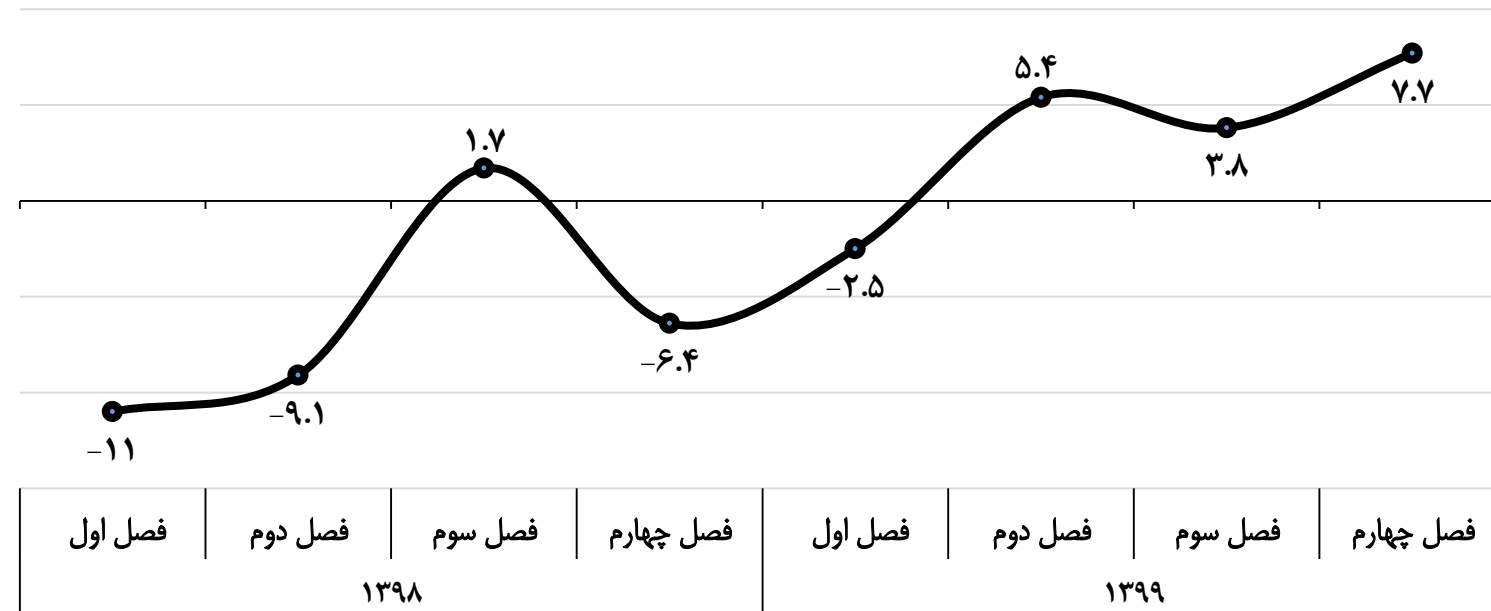
❖ تولید ناخالص داخلی کشور در سال ۱۳۹۹ به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰ در مقایسه با سال ۱۳۹۸ حدود ۳.۶ درصد رشد داشته است. رشد مزبور بعد از دو سال متوالی رکود، محقق شده است. در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸، رشد اقتصادی کشور به ترتیب منفی ۵.۴ درصد و منفی ۶.۵ درصد ثبت شده است.

❖ بررسی روند فصلی تغییرات رشد تولید ناخالص داخلی کشور طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹ در مقایسه با فصل مشابه سال قبل، نشان می‌دهد بعد از دو فصل متوالی، در فصل تابستان ۱۳۹۹، نرخ رشد مثبت، و اقتصاد از رکود خارج شد. طی دو فصل پایانی این سال هم روند رشد مثبت ادامه یافت و در زمستان به رقم ۷.۷ رسید که بالاترین نرخ رشد فصلی مثبت در این سال است.

رشد واقعی اقتصادی طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹

روند فصلی رشد اقتصادی ۱۳۹۸-۹۹
به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰- نسبت به فصل مشابه سال گذشته

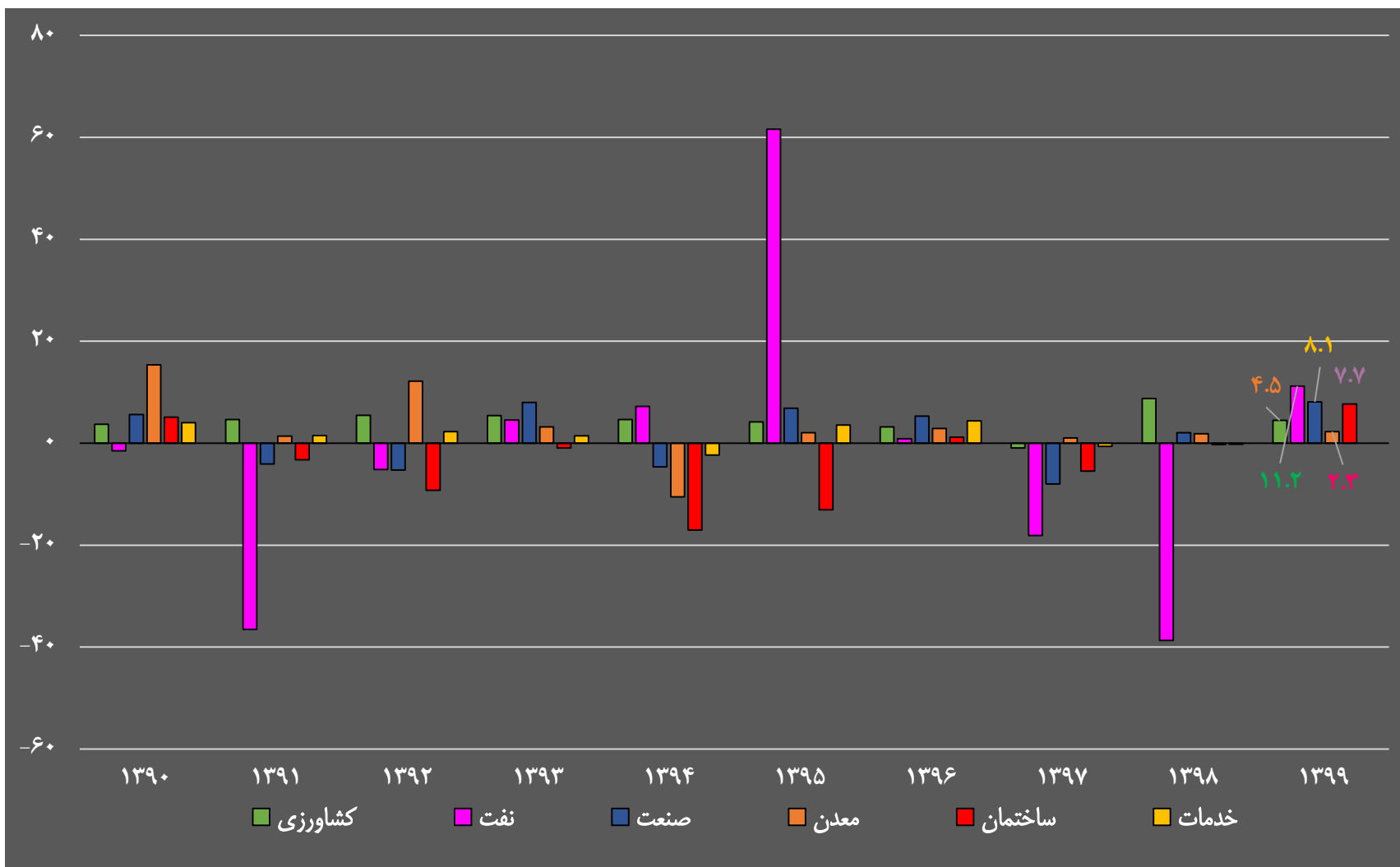

رشد تولید ناخالص داخلی به تفکیک فعالیت‌های اقتصادی

- ❖ در سال ۱۳۹۹، در میان رشته فعالیت‌های اقتصادی، بیشترین افزایش در تولید ناخالص داخلی، مربوط به «گروه نفت» با **افزایش حدود ۱۱ درصدی** بوده است. پس از آن نیز بخش‌های «صنعت» و «ساختمان» به ترتیب با **افزایش ۸.۱ درصد** و **۷.۷ درصدی** قرار دارند. تولید ناخالص داخلی «گروه خدمات» در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال گذشته بدون تغییر بوده است.
- ❖ سهم بخش «نفت» از رشد اقتصادی ۳.۶ درصدی سال ۱۳۹۹، **۱.۴ واحد درصد** و سهم دو بخش «صنعت» و «ساختمان» نیز به ترتیب **۱ واحد درصد** و **۰.۴ واحد درصد** است.
- ❖ در زمستان سال ۱۳۹۹، رشد تولید ناخالص داخلی بخش «نفت» نسبت به زمستان ۱۳۹۸ به میزان قابل توجهی افزایش یافت و به **۳۶ درصد** رسید. پس از بخش «نفت» بیشترین رشد شاخص مذکور در زمستان ۱۳۹۹ نسبت به مدت مشابه سال قبل متعلق به بخش «ساختمان» با افزایش ۲۲ درصدی است.
- ❖ متوسط رشد سالیانه بخش غیرنفتی طی ده سال منتهی به ۱۳۹۹ برابر با ۱.۵ درصد و رقم متناظر رشد برای بخش‌های نفت، کشاورزی، صنعت، معدن، ساختمان و خدمات به ترتیب؛ ۴.۹- درصد، ۴.۳ درصد، ۱.۲ درصد، ۲.۹ درصد، ۳.۸- درصد و ۱.۴ درصد است. بالاترین میانگین رشد منفی سالانه متعلق به بخش نفت با رقم ۴.۹- درصد و بالاترین رقم رشد مثبت طی این مدت متعلق به بخش معدن با نرخ نزدیک به ۳ درصد است.

رشد تولید ناخالص داخلی به تفکیک فعالیت‌های اقتصادی

رشد سالانه ارزش افزوده فعالیت‌های اقتصادی به قیمت‌های ثابت (سال پایه: ۱۳۹۰) - درصد

مشارکت در رشد ۳.۴ درصدی سال ۱۳۹۹
(واحد درصد)

۰.۴	کشاورزی
۱.۴	نفت
۱	صنعت
۰	معادن
۰.۴	ساختمان
۰	گروه خدمات

متوسط رشد سالانه ۹۹-۱۳۹۰
(درصد)

۴.۳	کشاورزی
-۴.۹	نفت
۳.۰	معادن
۱.۲	صنعت
-۳.۸	ساختمان
۱.۴	گروه خدمات

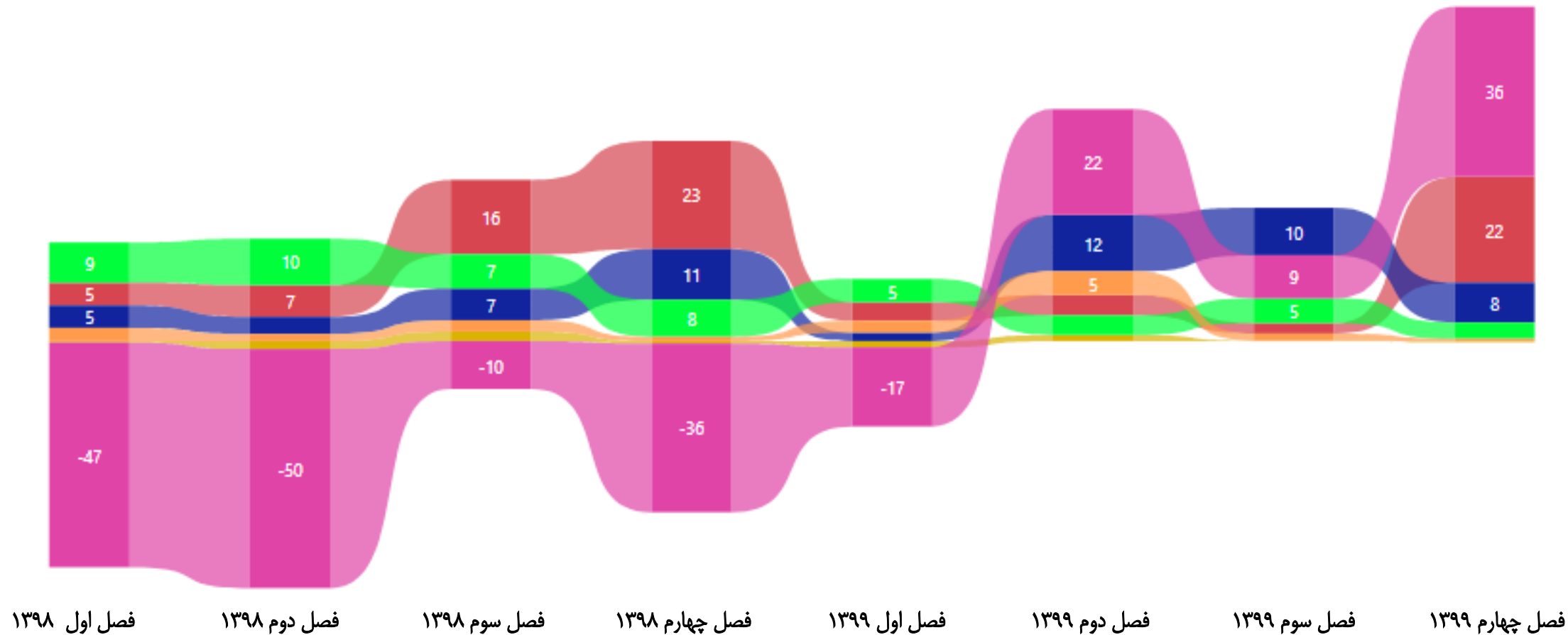
رشد تولید ناخالص داخلی به تفکیک فعالیت‌های اقتصادی

- ❖ ارزش افزوده بخش «نفت» در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸ حدود **۱۱ درصد افزایش** یافته است. همانطور که ملاحظه می‌شود، ارزش افزوده این بخش از فصل دوم ۱۳۹۹ مثبت شده و علی‌رغم تغییر در سرعت رشد، تا فصل زمستان همین سال همچنان مثبت باقی مانده و به ۳۶ درصد رسیده است.
- ❖ ارزش افزوده بخش «صنعت» در سال ۱۳۹۹، حدود **۸ درصد افزایش** یافت. طبق داده‌های بانک مرکزی، در هیچیک از فصول دو سال ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ رشد صنعت، منفی نبوده است. بالاترین رشد ارزش افزوده این بخش در فصل تابستان ۱۳۹۹ و با نرخ ۱۲ درصد اتفاق افتاد که در فصول بعد از سرعت رشد این بخش کاسته شد و در فصل چهارم ۱۳۹۹ به ۸.۹ درصد رسید.
- ❖ رشد تولید ناخالص داخلی «بخش معدن» در سال ۱۳۹۹، حدود **۲.۳ درصد** بوده است. سرعت رشد تولید ناخالص داخلی این بخش در دو فصل متوالی پایان سال ۱۳۹۹ کاسته شده است؛ به طوری که در فصل سوم و چهارم به ترتیب با رشد ۱.۵ درصدی و ۰.۵ درصدی نسبت به فصل مشابه سال قبل همراه بوده است.
- ❖ تولید ناخالص داخلی «بخش خدمات» در سال ۱۳۹۹ رشد صفر داشته است. در سال ۱۳۹۷ رشد تولید ناخالص داخلی این بخش منفی ۰.۶ درصد بوده و در سال ۱۳۹۸ به منفی ۰.۲ درصد رسیده است. در سال ۱۳۹۹، طی فصول مختلف، ارزش افزوده بخش خدمات همواره مثبت بوده و تنها سرعت رشد آن دچار تغییر شده است.
- ❖ ارزش افزوده «بخش کشاورزی» در سال ۱۳۹۹ با رشد حدود ۴.۵ درصدی همراه بوده است. بررسی روند فصلی تغییرات ارزش افزوده این بخش نشان می‌دهد که طی دو سال اخیر در هیچ یک از فصول با رشد منفی مواجه نبوده است. مقدار ارزش افزوده این بخش در زمستان ۱۳۹۹ نسبت به مدت مشابه سال قبل با افزایش ۳.۴ درصدی همراه بوده است.

رشد تولید ناخالص داخلی به تفکیک فعالیت‌های اقتصادی

رشد اقتصادی رشته فعالیت‌های اقتصادی به قیمت‌های ثابت (سال پایه: ۱۳۹۰) نسبت به فصل مشابه سال قبل

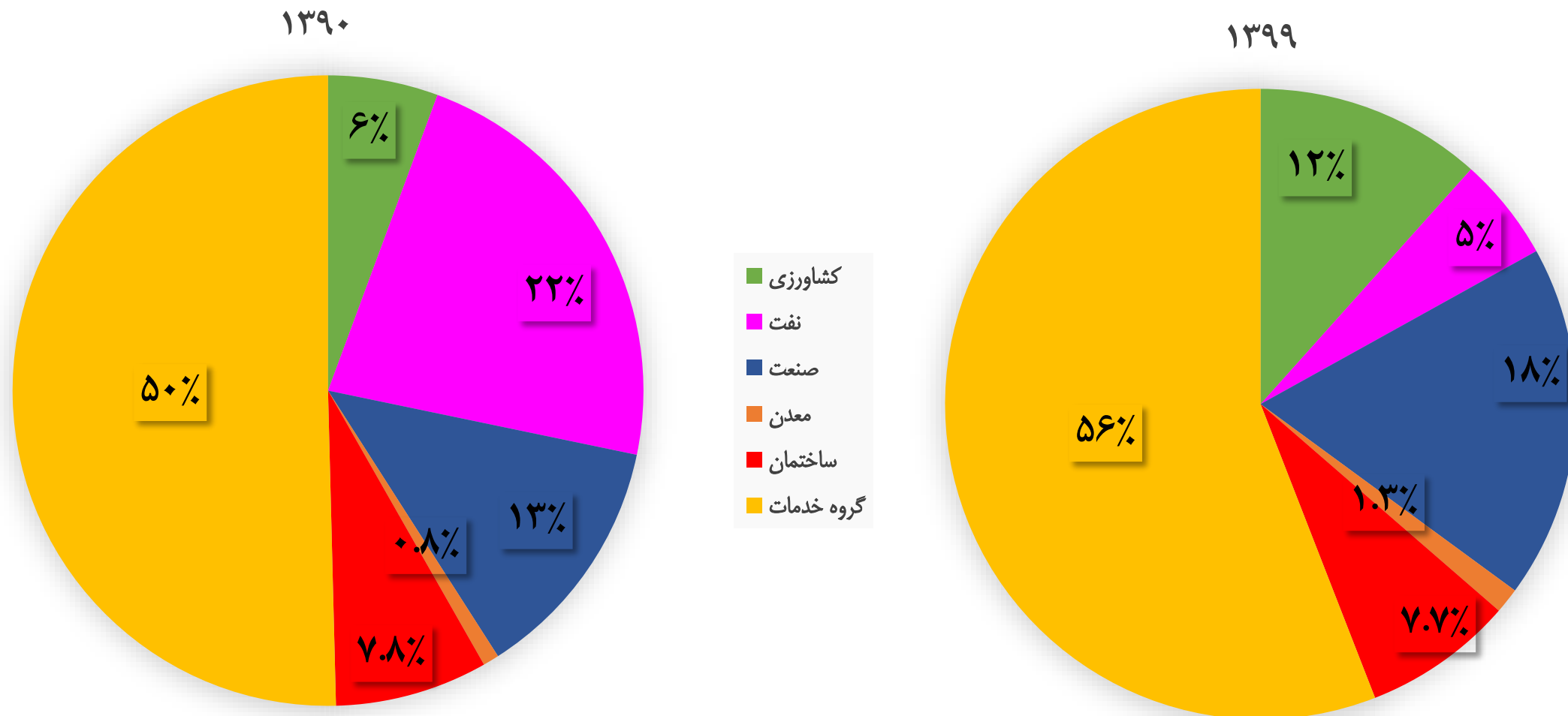
● خدمات ● ساختمان ● صنعت ● کشاورزی ● معدن ● نفت

- ❖ در سال ۱۳۹۹، بیشترین سهم از تولید ناخالص داخلی کشور متعلق به «گروه خدمات» است. سهم این بخش از کل تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۹ معادل ۵۶ درصد بوده که نسبت به سال ۱۳۹۰، حدود ۶ واحد درصد افزایش یافته است.
- ❖ تولید ناخالص داخلی بخش «صنعت» نیز طی سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۰ افزایش یافته است. سهم ارزش افزوده این گروه فعالیت از کل تولید ناخالص داخلی کشور، در سال ۱۳۹۰ معادل ۱۳ درصد بوده که در سال ۱۳۹۹ به ۱۸ درصد رسیده و بهبود یافته است.
- ❖ سهم فعالیت معدن نیز طی دهه ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۹ از تولید ناخالص داخلی کشور از ۰.۸۲ درصد به ۱.۳ درصد افزایش و بهبود یافته است.
- ❖ سهم ارزش افزوده گروه «نفت» از مجموع تولید ناخالص داخلی سال ۱۳۹۹، حدود ۵ درصد بوده که نسبت به سال ۱۳۹۰ با کاهش ۱۷ واحد درصدی همراه است.
- ❖ در این بین، سهم گروه «کشاورزی» از کل تولید ناخالص داخلی کشور، طی این مدت با افزایش ۶ واحد درصدی همراه بوده و به ۱۲ درصد در سال ۱۳۹۹ رسیده است.
- ❖ با توجه به موارد فوق، با کاسته شدن از سهم نفت در تولید ناخالص داخلی کشور طی دهه اخیر، در مقابل بر سهم سایر فعالیت‌ها از جمله کشاورزی، صنعت و معدن افزوده شده است.

سهم فعالیت‌های اقتصادی از تولید ناخالص داخلی

سهم فعالیت‌های اقتصادی از تولید ناخالص داخلی کشور - درصد

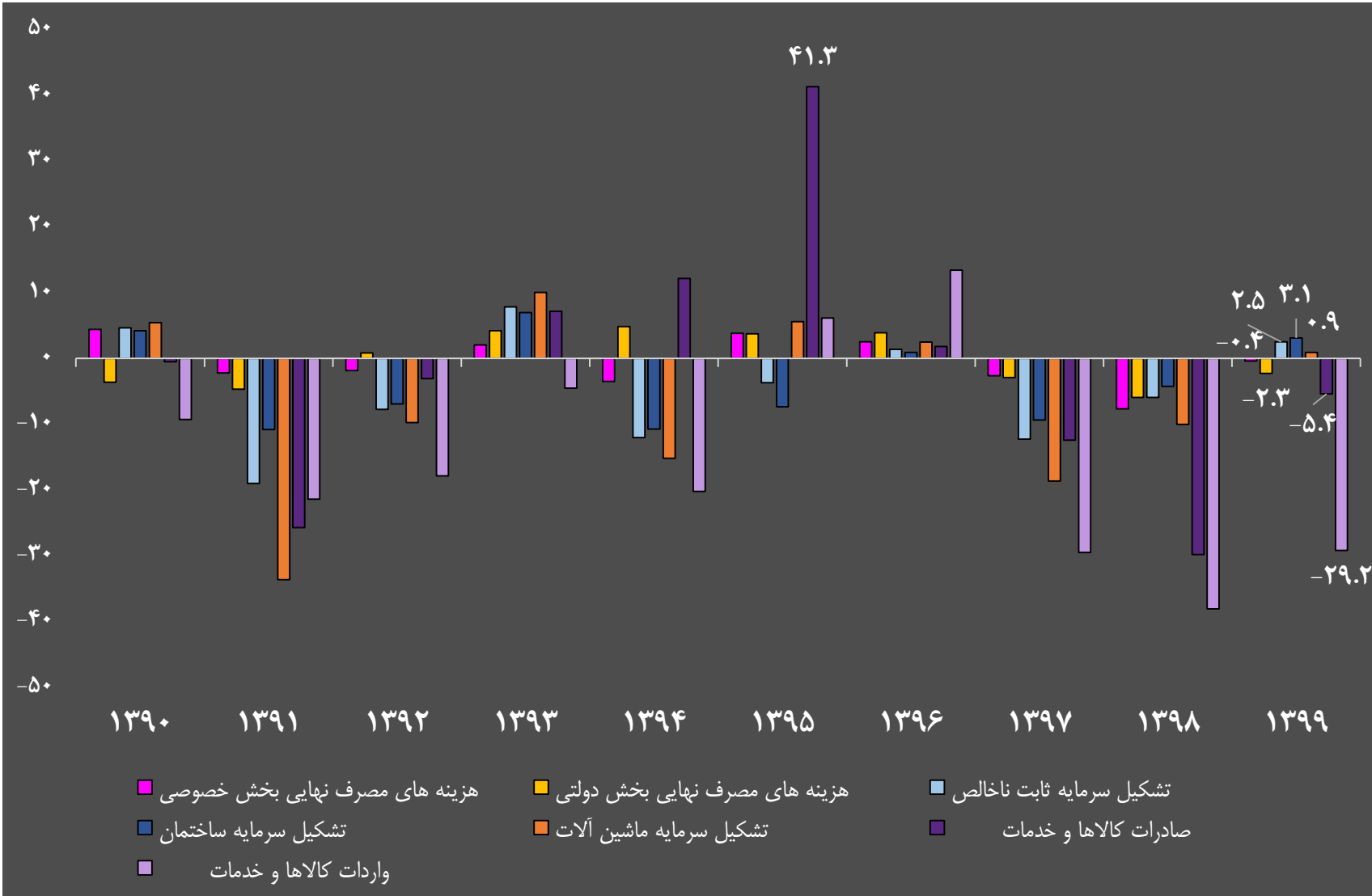

رشد تولید ناخالص داخلی به تفکیک اقلام هزینه‌ای

- ❖ در میان اقلام هزینه‌ای تولید ناخالص داخلی، واردات کالا و خدمات، صادرات کالا و خدمات، هزینه‌های مصرفی بخش دولتی و هزینه‌های مصرفی بخش خصوصی در سال ۱۳۹۹ به ترتیب با کاهش ۲۹.۹ درصد، ۵.۴ درصد، ۲.۳ درصد و ۰.۴ درصد مواجه شدند؛ در مقابل سایر اقلام طی مدت مذکور با افزایش همراه بودند که بیشترین آن متعلق به سرمایه‌گذاری ساختمان با افزایش ۳.۱ درصدی است.
- ❖ از منظر هزینه‌ها، عامل مسلط در افزایش ۳.۴ درصدی تولید ناخالص داخلی سال ۱۳۹۹، افزایش تغییر در موجودی انبار (سه‌م ۶.۸ واحد درصدی) و تشکیل سرمایه ثابت ناخالص (سه‌م ۰.۳۹ واحد درصدی) در این سال است.
- ❖ بررسی تغییرات طی سال‌های ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۹ در مورد تولید ناخالص داخلی از منظر هزینه‌ها، نشان دهنده این موضوع مهم است که طی این دوره تنها عامل مثبت در متوسط رشد سالانه ۰.۴۲ درصدی کل تولید، افت واردات با متوسط تغییرات سالانه ۱۶.۵ درصدی بوده و سایر عوامل به ویژه سرمایه‌گذاری و مصرف، نقش منفی در رشد تولید ناخالص داخلی کشور در این دهه داشتند.
- ❖ متوسط رشد سالانه سرمایه‌گذاری در دهه منتهی به سال ۱۳۹۰، معادل **منفی ۴.۸ درصد** بود که شدت افت در حوزه سرمایه‌گذاری در ماشین‌آلات بیشتر و حدود **منفی ۷.۳ درصد** و در حوزه سرمایه‌گذاری ساختمان، **منفی ۳.۶ درصد** بوده است.

رشد تولید ناخالص داخلی به تفکیک اقلام هزینه‌ای

رشد سالانه اقلام هزینه‌ای به قیمت‌های ثابت (سال پایه: ۱۳۹۰) - درصد

مشارکت در رشد ۳.۴ درصدی سال ۱۳۹۹ (واحد درصد)

-۰.۲	هزینه‌های مصرف نهایی بخش خصوصی
-۰.۲	هزینه‌های مصرف نهایی بخش دولتی
۰.۴	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص
۰.۴	تشکیل سرمایه ساختمان
۰.۰	تشکیل سرمایه ماشین آلات
۶.۸	تغییر در موجودی انبار
-۱.۱	صادرات کالاها و خدمات
-۱.۳	واردات کالاها و خدمات

متوسط رشد سالانه ۱۳۹۰-۹۹ (درصد)

-۰.۶	هزینه‌های مصرف نهایی بخش خصوصی
-۰.۳	هزینه‌های مصرف نهایی بخش دولتی
-۴.۸	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص
-۳.۶	تشکیل سرمایه ساختمان
-۷.۳	تشکیل سرمایه ماشین آلات
۵.۴	تغییر در موجودی انبار
-۳.۲	صادرات کالاها و خدمات
-۱۶.۵	واردات کالاها و خدمات

رشد تولید ناخالص داخلی به تفکیک اقلام هزینه‌ای

- ❖ رقم هزینه‌ای «صادرات کالا و خدمات» در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸ حدود **۵.۴ درصد کاهش** یافت. با وجود اینکه رشد «صادرات کالا و خدمات» در سه فصل ابتدایی سال ۱۳۹۹ منفی بود، اما، در زمستان ۱۳۹۹ حدود ۲۴ درصد نسبت به مدت مشابه سال قبل افزایش یافت و بیشترین نرخ رشد در میان اقلام هزینه‌ای را در زمستان ۱۳۹۹ به خود اختصاص داده است.
- ❖ رقم «تشکیل سرمایه ساختمان» در سال ۱۳۹۹، حدود **۳ درصد افزایش** یافت. طبق داده‌های بانک مرکزی، رشد تشکیل سرمایه ساختمان، از ابتدای فصل دوم ۱۳۹۹ مثبت شده و تنها سرعت رشد آن دچار تغییراتی شده است. رشد تشکیل سرمایه ساختمان در زمستان ۱۳۹۹ نسبت به زمستان ۱۳۹۸، **۱۱ درصد افزایش** یافته است.
- ❖ رشد «تشکیل سرمایه ماشین‌آلات» در سال ۱۳۹۹، حدود **۰.۹ درصد** بود. رشد این بخش پس از تجربه ۴ فصل متوالی منفی از ابتدای سال ۱۳۹۸، در فصل دوم ۱۳۹۹ متوقف شد و در زمستان ۱۳۹۹ نسبت به مدت مشابه سال قبل ۳.۵ درصد افزایش یافت.
- ❖ سرمایه‌گذاری در بخش‌های ساختمان و ماشین‌آلات، پس از دو سال متوالی تجربه رکود، در سال ۱۳۹۹، رشد مثبتی را تجربه کردند.

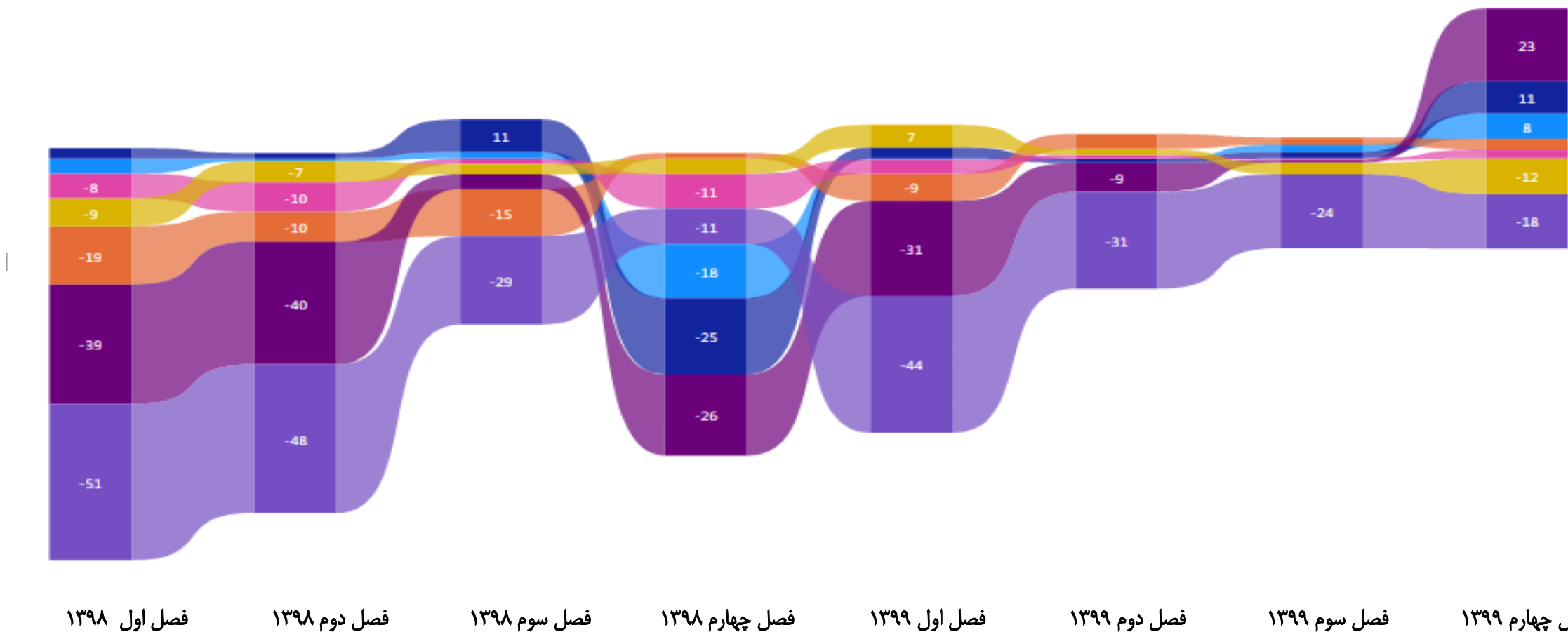
رشد تولید ناخالص داخلی به تفکیک تفکیک اقلام هزینه‌ای

- ❖ تولید ناخالص داخلی «هزینه‌های مصرف نهایی بخش خصوصی» در سال ۱۳۹۹ رشد منفی ۰.۴ درصدی را تجربه کرده است. رشد ارزش افزوده «هزینه‌های مصرف نهایی بخش خصوصی» پس از آنکه در فصل سوم ۱۳۹۹ کاهش یافت، در زمستان ۱۳۹۹ مجدداً افزایش یافته و به ۲.۸ درصد رسیده است.
- ❖ ارزش افزوده «هزینه‌های مصرف نهایی بخش دولتی» نیز در سال ۱۳۹۹، ۲.۴ درصد کاهش یافته است. روند فصلی ارزش افزوده آن نیز نشان می‌دهد در زمستان ۱۳۹۹ برای دومین فصل پیاپی ارزش افزوده آن نسبت به مدت مشابه سال گذشته کاهش یافته است (منفی ۱۱.۵ درصد).
- ❖ رشد تولید ناخالص داخلی «واردات کالا و خدمات» در سال ۱۳۹۹، حدود منفی ۲۹ درصد بوده است. رشد تولید ناخالص داخلی این قلم در کلیه فصول طی ۲ سال اخیر همواره منفی بوده و در زمستان ۱۳۹۹ به منفی ۲۹.۲ درصد رسیده است.

رشد تولید ناخالص داخلی به تفکیک اقلام هزینه‌ای

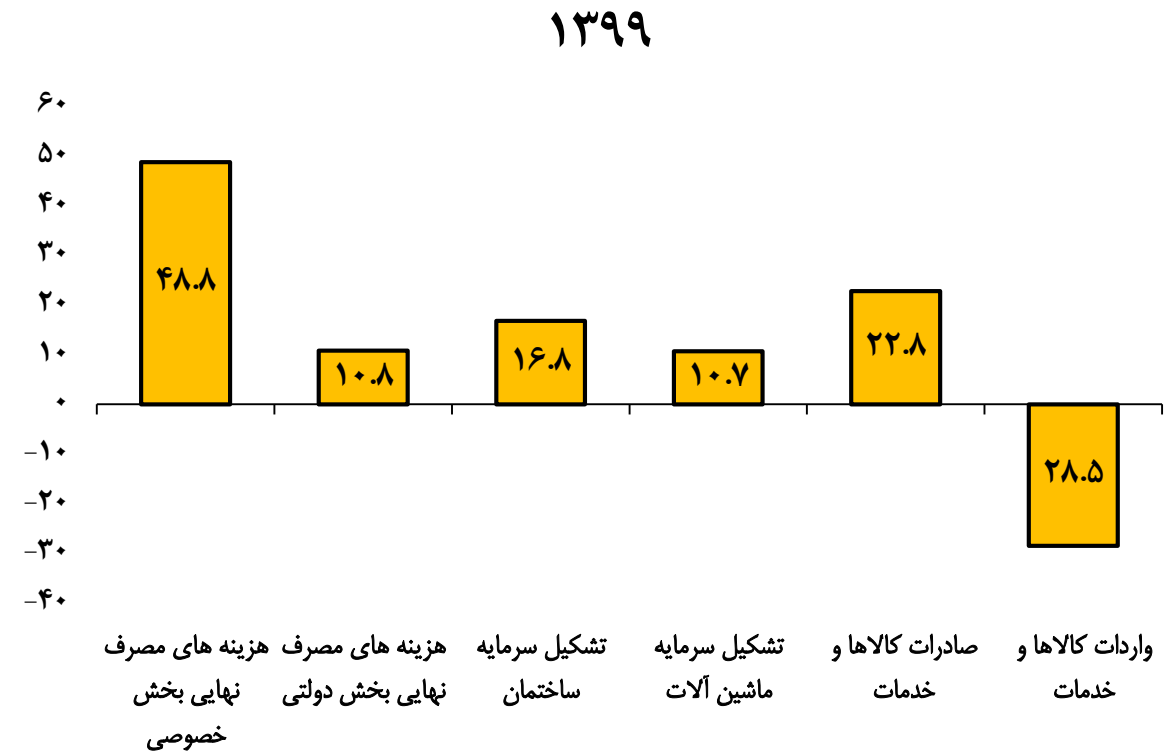
رشد فصلی تولید ناخالص داخلی کشور به تفکیک اقلام هزینه‌ای به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰
نسبت به فصل مشابه سال قبل - درصد

● هزینه های مصرف نهایی بخش دولتی ● واردات کالاها و خدمات ● هزینه های مصرف نهایی بخش خصوصی ● صادرات کالاها و خدمات ● تشکیل سرمایه ماشین آلات ● تشکیل سرمایه ساختمان ● تشکیل سرمایه ثابت ناخالص

- ❖ در سال ۱۳۹۹، بیشترین سهم از تولید ناخالص داخلی کشور مربوط به «هزینه‌های مصرف نهایی بخش خصوصی» بوده است. سهم این هزینه از کل تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۹ معادل ۴۸.۸ درصد بوده که نسبت به سال ۱۳۹۰، به میزان ۵.۴ واحد درصد افزایش یافته است.
- ❖ علاوه بر «هزینه‌های مصرف نهایی بخش خصوصی»، سهم «هزینه‌های مصرف نهایی بخش دولتی» و «تشکیل سرمایه ماشین‌آلات» نیز از تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۰ افزایش یافته است. سهم این دو قلم در سال ۱۳۹۹ به ترتیب ۱۰.۸ درصد و ۱۰.۷ درصد بوده که نسبت به سال ۱۳۹۰ با افزایش ۱.۲ واحد درصدی و ۱.۱ واحد درصدی همراه بوده است.
- ❖ سهم «تشکیل سرمایه ساختمان»، «صادرات کالا و خدمات» و «واردات کالا و خدمات» نیز در سال ۱۳۹۹ به ترتیب ۱۶.۸ درصد، ۲۲.۸ درصد و منفی ۲۸.۵ درصد بوده که نسبت به ارقام مشابه در سال ۱۳۹۰ به ترتیب ۰.۴ واحد درصد، ۲.۸ واحد درصد و ۱۰.۹ واحد درصد کاهش داشته است.

سهم اقلام هزینه‌ای از تولید ناخالص داخلی کشور - درصد

- میانگین نرخ رشد سالانه طی دهه منتهی به سال ۱۳۹۹ فقط ۰.۲۹ درصد است که کمترین رقم طی ۴ دهه اخیر محسوب می‌شود.
- در مقایسه با سه دهه قبل، بازه زمانی ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۹ تنها دهه‌ای است که متوسط رشد واقعی ارزش افزوده بخش نفت منفی (۴.۹ درصد) است و کمترین متوسط نرخ رشد سالانه برای دو بخش صنعت و معدن هم در این دهه، اتفاق می‌افتد.
- دهه ۹۰ تنها دهه‌ای است که توأم با متوسط نرخ رشد سالانه واقعی سرمایه‌گذاری (هم ماشین‌آلات و هم ساختمان)، مصرف بخش خصوصی و صادرات کالاها و خدمات، منفی است.
- در سال ۱۳۹۹، **مهمترین عوامل مسلط در رشد مثبت** این سال، از سمت فعالیت‌ها؛ رشد دو بخش نفت و صنعت و از سمت ارقام هزینه نهایی؛ تغییر در موجودی انبار (همراه با اشتباهات آماری) و واردات کالاها و خدمات، بوده است. همچنین در این سال **مهمترین عوامل کاهشنده رشد** از سمت فعالیت‌ها، رشد منفی بخش خدمات و از سمت ارقام هزینه‌ای، رشد منفی توأم مصارف بخش خصوصی و دولتی و صادرات کالاها و خدمات است.